

OMGAAN MET VERSCHILLEN IN LEESONTWIKKELING

Welke rol spelen de leesprojecten BOV, HARD, LISBO en SOP daarin?

Kees Vernooy & Pieter Gerrits

Vanaf de eerste schooldag verschillen leerlingen sterk van elkaar in mogelijkheden, kennis, vaardigheden, attitudes en motivatie. Sommige kinderen kunnen in het begin van groep 3 al lezen, terwijl voor andere kinderen het leren lezen in groep 3 veel tijd en ondersteuning vraagt. In het algemeen geldt dat bepaalde leerlingen bij aanvang van een les al veel over de inhoud weten en andere kinderen niet. Om effectief onderwijs voor alle kinderen te realiseren moet met die verschillen rekening gehouden worden.

Omgaan met verschillen en leerresultaten

In de praktijk is het omgaan met verschillen in aanleg en achtergrond van kinderen nog steeds een van de grootste knelpunten in het onderwijs. 25 procent van de leerlingen verlaat de basisschool na groep 8 met onvoldoende basisvaardigheden. De Inspectie van het Onderwijs noemt 'omgaan met verschillen' dan ook de achilleshiel van het Nederlandse onderwijs (Onderwijsverslag 2006/2007). Ondanks het feit dat er in de loop der tijd diverse oplossingen zijn gezocht, om het onderwijs beter te laten omgaan met verschillen tussen leerlingen.

De leerresultaten van leerlingen worden niet alleen beïnvloed door vakinhoudelijke kennis van de leerkracht of het realiseren van een goede doorgaande leerlijn. Vooral de manier waarop een school omgaat met verschillen tussen leerlingen is belangrijk. Onderzoek maakt steeds meer duidelijk, dat bijvoorbeeld de leesresultaten met name beïnvloed worden door de wijze waarop de leerkracht tijdens leeslessen omgaat met verschillen in leesontwikkeling bij de leerlingen. Dit omgaan met verschillen wordt differentiatie of adaptief onderwijs genoemd.

Zwakke lezers hebben geen andere methodiek nodig, maar hebben in het algemeen *veel meer tijd* nodig om een goede lezer te worden. De onderste 10 procent van de kinderen heeft meestal 2,5 tot 6 keer zoveel tijd nodig om iets te leren, als de bovenste 10 procent van de kinderen (Ward, 1987). Krijgen risicoleerlingen meer tijd, dan worden ze dikwijls goede lezers; krijgen ze niet meer tijd, dan lopen ze het risico om als functioneel analfabeet het onderwijs te verlaten, omdat ze onvoldoende hebben leren lezen. De essentie van het probleem is, dat scholen er niet in slagen meer instructietijd voor hun leerlingen te realiseren.

Leesprojecten met oog voor verschillen

In het eerder genoemde Onderwijsverslag 2006/2007 geeft de Inspectie expliciet aan, dat resultaten in basisvaardigheden (waaronder lezen) verbeterd zouden moeten worden met projecten als BOV, HARD, LISBO en SOP. Deze projecten werken vanuit het model van de convergente differentiatie. Convergente differentiatie betekent dat er doelgericht naar wordt gestreefd om alle leerlingen in de groep minstens de gestelde minimumdoelen voor de basisvaardigheden te laten bereiken. Convergente differentiatie is ook gericht op het dichten van de kloof tussen goede en zwakke leerlingen. In de praktijk houdt het in dat een school ernaar streeft alle leerlingen te laten profiteren van de groepsinstructie, maar vooral tijdens *de verwerking* rekening houdt met de verschillen tussen leerlingen. Bijvoorbeeld goede en gemiddelde leerlingen gaan dan zelfstandig of in duo's aan het werk met verdiepingsstof en zwakke lezers krijgen verlengde instructie in een groepje van 3 tot 5 kinderen, waar rekening wordt gehouden met hun

leerbehoeften en waar goed feedback gegeven kan worden. Convergente differentiatie staat ook tegenover star klassikaal onderwijs, waar geen differentiatie plaatsvindt.

De aanleiding voor het uitvoeren van deze projecten was, dat de deelnemende scholen dikwijls met een leesuitval van 25 procent of hoger in de groepen 3 en 4 te maken hadden. Leesuitval aan het eind van groep 8 begint al in de onderbouw. De genoemde projecten stellen de groepsinstructie centraal en het realiseren van verlengde instructie. Daardoor reduceerden de betrokken scholen de leesuitval tot 4 – 6 procent. Deze bevinding sluit aan bij die van Elbaum e.a. (1999), een Amerikaanse leesdeskundig: kleine groepen zorgen voor betere resultaten bij zwakke leerlingen.

Korte typering van de projecten

BOV

BOV staat voor 'Beter Omgaan met Verschillen' en is gericht op de verbetering van leesresultaten in het basisonderwijs. Het doel is in een periode van drie jaar de leesuitval in groep 3 en 4 van de basisschool onder de 5 procent te houden. Het vroegtijdig signaleren van risicoleerlingen staat centraal. Daarnaast wordt de leestijd uitgebreid, is intensieve instructie essentieel en wordt de leesontwikkeling van kinderen gevolgd. Bij het BOV-project waren 30 basisscholen betrokken. De effectiviteit van het project was groot; de 30 BOV-scholen haalden:

- eind groep 3 een gemiddeld AVI-niveau van **3.11**;
- eind groep 4 een gemiddeld AVI-niveau van **6.36**.

Onderzoek van de Universiteit van Utrecht liet verder zien, dat:

- eind groep 3 **4,7%** van de kinderen en
- eind groep 4 **7,9%** van de kinderen het gestelde minimumdoel niet had gehaald, terwijl aan het begin van groep 3 nog **21.6%** van de kinderen een potentiële risicolezer was.

HARD

HARD staat voor 'Hardnekkige leesproblemen en dyslexie' en is een leesverbetertraject dat hardnekkige leesproblemen aanpakt. HARD sluit aan op het BOV-project: leerkrachten worden getraind, onderwijskundige leiders worden gecoacht, gericht op een verbetering van het leesonderwijs in de klas. De ontwikkeling van het leesonderwijs wordt gestuurd op basis van datafeedback. Bij datafeedback worden toetsgegevens verzameld en geanalyseerd op project-, school- en groepsniveau. Dit geeft inzicht in de vooruitgang en kan zelfs sturing geven aan het leesonderwijs in de klas. HARD werd uitgevoerd op scholen in diverse regio's in het land.

In het schooljaar 2006-2007 wist dit project in de regio Veenendaal/Ede de leesuitval terug te brengen tot 6 procent.

LISBO

LISBO staat voor 'Leesimpuls Speciaal Onderwijs'. Dit project besteedt aandacht aan het verbeteren van de vaardigheid van het vlot technisch lezen. Bij het project waren ruim 450 kinderen betrokken. Het aanvankelijke doel van het project was om kinderen in een jaar twee AVI-instructieniveaus vooruit te laten gaan; na een half jaar bleek dat dit een te bescheiden doel was en werd het doel verscherpt tot *minimaal* twee AVI-instructieniveaus per jaar. In de praktijk gingen de kinderen gemiddeld 2,5 AVI-niveaus per jaar vooruit. Bij de start van het project las 6 procent van de kinderen AVI-9; na drie jaar las

70 procent van de kinderen op dit niveau. Bij het bereiken van dit resultaat werd gebruik gemaakt van de methodieken Leesweg Plus, Estafette en RALFI.

SOP

SOP (School Ontwikkelings Project) is een integrale schoolontwikkeling waarbij wordt gewerkt aan het verbeteren van resultaten in alle basisvaardigheden. Het wordt integraal genoemd omdat zowel bestuur, directie alsook leerlingen, leerkrachten en ouders bij de ontwikkeling worden betrokken. Training, advies en ondersteuning worden gegeven vanuit een evidence-based kader. Dit wil zeggen dat alleen die aanpak wordt gehanteerd waarvan door de wetenschap is aangetoond dat deze effectief is. Het is een intensief en zeer effectief project dat op de school zelf wordt uitgevoerd.

SOP heeft effect op de leesresultaten, maar ook op de resultaten op de CITO-Eindtoets. Leesresultaten op de DMT werden in groep 3 teruggedrongen van 64 procent DE-score tot 100 procent ABC-score. Op vijf van de zes scholen verbeterden de CITO-Eindtoetsresultaten aanzienlijk. Op enkele scholen steeg de gemiddelde CITO-score met maar liefst meer dan 5 punten. Dit zijn aanzienlijke verbeteringen die ertoe leiden dat meer kinderen de basisvaardigheden beheersen.

Wilt u meer weten over een van deze projecten?

U kunt Pieter Gerrits, consultant bij CPS, benaderen voor meer informatie, p.gerrits@cps.nl.

Literatuur:

Elbaum, B., Vaughn, S., Hughes, M., & Watson-Moody, S. (1999). Grouping practices and reading outcomes for students with disabilities. *Exceptional Children*, 65(3), 399-415.

Elbaum, B., Schumm, J. & Vaughn, S. (1995). *Students' perceptions of grouping formats for reading instruction*. Paper presented at the American Educational Research Association Conference, San Francisco.

Ward, Beatrice (1987). *Instructional Grouping in the Classroom*. School Improvement Research Series. NW Regional Educational Laboratory.

Dit artikel is gepubliceerd op www.cps.nl